

Комисија за очување националних споменика, на основу члана V став 4. Анекса 8. Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини и члана 39. став 1. Пословника о раду Комисије за очување националних споменика, на сједници одржаној 11. марта 2011. године, донијела је

ОДЛУКУ

I

Историјско подручје – Некропола са стећцима на локалитету Златарић у Ледићима, општина Трново, проглашава се националним спомеником Босне и Херцеговине (у даљем тексту: национални споменик).

Национални споменик чини некропола са 73 стећка.

Национални споменик се налази на простору који обухвата дио к.ч. 412 и к.ч. 413, посједовни лист број 184, з.к. уложак број 184, к.ч. 414 и дио к.ч. 430, посједовни лист број 33, з.к. уложак број 33, дио к.ч. 431, посједовни лист број 218, з.к. уложак број 218, и дио к.ч. 432, посједовни лист број 81, з.к. уложак број 81, к.о. Ледићи, општина Трново, Федерација Босне и Херцеговине, Босна и Херцеговина.

На национални споменик се примјењују мјере заштите утврђене Законом о спровођењу одлука Комисије за заштиту националних споменика, успостављене према Анексу 8 Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини ("Службене новине Федерације БиХ", бр. 2/02, 27/02, 6/04 и 51/07).

II

Влада Федерације Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Влада Федерације) дужна је да обезбиједи правне, научне, техничке, административне и финансијске мјере за заштиту, конзервацију и презентацију националног споменика.

Комисија за очување националних споменика (у даљем тексту: Комисија) утврдиће техничке услове и обезбиједити финансијска средства за израду и постављање информационе табле са основним подацима о споменику и одлуци о проглашењу добра националним спомеником.

III

Ради трајне заштите националног споменика, на простору дефинисаном у тачки I став 3. ове одлуке примјењују се сљедеће мјере заштите:

- дозвољени су искључиво истраживачки и конзерваторско-рестаураторски радови, радови на текућем одржавању, укључујући и оне радове који имају за циљ

презентацију споменика, уз одобрење министарства надлежног за просторно уређење у Федерацији БиХ (у даљем тексту: надлежно министарство) и стручно надзирање надлежне службе заштите наслеђа на нивоу Федерације Босне и Херцеговине (у даљем тексту: надлежна служба заштите);

- простор споменика биће отворен и доступан јавности, а може се користити у едукативне и културне сврхе;

- радови на уређењу некрополе и радови на санирању оштећења дозвољени су искључиво уз претходно израђен план санације, рестаурације и конзервације, те одобрење надлежног министарства и надзор надлежне службе заштите;

- није дозвољено чишћење стећака од лишајева и маховине;

- изузетно од претходне алинеје, дозвољено је чишћење стећака у случају да је оно неопходно за истраживање епиграфских или декоративних елемената стећка уз претходно израђен елаборат и одобрење надлежног министарства. Елаборат треба бити заснован на биолошким, хемијским, физичким и другим анализама за које конзерватор утврди да су неопходне, те садржавати одговарајуће конзерваторске мјере и процјену утицаја начина чишћења на камен;

- подручје представља археолошки локалитет те је приликом обављања истражних радова обавезно обезбиједити присуство археолога;

- забрањено је одлагање свих врста отпада.

Влада Федерације дужна је обезбиједити спровођење **хитних мјера заштите**, односно спријечити уништавање стећака постављењем дрвене оgrade у границама зоне заштите. Дозвољена висина оgrade је 150 цм изнад земље.

Програм хитних мјера заштите подразумева:

- израду прелиминарног снимка постојећег стања којим ће се утврдити врста и степен угрожености локалитета те оштећења на споменицима;
- археолошка истраживања уз претходно урађен програм;
- чишћење локалитета, санација оштећења на споменицима и враћање преврнутих стећака у изворну позицију;
- измјештање путева који прелазе преко стећака, а које користе возачи теренских возила;
- уређење прилазне пјешачке стазе до локалитета са стећцима.

Утврђује се **заштитни појас** ширине 100 м од граница националног споменика. У том појасу се утврђују сљедеће мјере заштите:

- није дозвољено извођење радова који би на било који начин довели до његовог оштећења или утицали на измјену подручја;

- није дозвољено обављање радова на инфраструктури, осим уз одобрење надлежног министарства и стручно мишљење надлежне службе заштите.

У заштитној зони и у заштитном појасу није дозвољено одлагање отпада.

Влада Федерације дужна је посебно да обезбиједи спровођење сљедећих мјера:

- израду геодетског снимка локалитета,
- израду Плана санације, рестаурације и конзервације локалитета,
- израду Плана управљања.

IV

Сви покретни налази, који у току археолошког истраживања буду нађени, биће депоновани у најближем музеју који испуњава кадровске, материјалне и техничке услове или у Земаљском музеју Босне и Херцеговине у Сарајеву, обрађени и презентовани на одговарајући начин.

Сав покретни и непокретни археолошки материјал који буде нађен у току археолошких истраживања неопходно је стручно обрадити.

Археолог – руководилац археолошких истраживања дужан је након извршених археолошких радова да поднесе извјештај Комисији и институцији која је обавила истраживања.

Археолог – руководилац археолошких истраживања мора имати на располагању сав пронађени покретни и непокретни археолошки материјал док траје истраживање и док не заврши извјештај, а најдуже за период од три године.

Паралелно с извођењем археолошких истраживања, неопходна је сукцесивна конзервација непокретних налаза на локалитету и конзервација покретног археолошког материјала и његово депоновање у одговарајуће просторе (депое).

Након достављања извјештаја о проведеном истраживању, Комисија ће утврдити покретне налазе на које ће бити примјењиване мјере заштите које Комисија утврђује.

Изношење покретних налаза из става 1. ове тачке из Босне и Херцеговине није дозвољено.

Изузетно од одредбе става 7. ове тачке, уколико руководилац истраживања утврди да је неопходна обрада неког налаза ван земље, доказе о томе презентоваће Комисији, која може допустити привремено изношење налаза из земље под детаљно утврђеним условима његовог изношења, поступања с њим у току боравка ван земље и његовог повратка у Босну и Херцеговину.

V

Стављају се ван снаге сви проведбени и развојни просторно-плански акти у дијелу у којем су супротни одредбама ове одлуке.

VI

Свако, а посебно надлежни органи Федерације Босне и Херцеговине, кантона, градске и општинске службе, суздржаће се од предузимања било каквих радњи које могу да оштете национални споменик или доведу у питање његову заштиту.

VII

Ова одлука доставиће се Влади Федерације, надлежном министарству, надлежној служби заштите и општинском органу управе надлежном за послове урбанизма и катастра ради спровођења мјера утврђених у тач. II - VI ове одлуке, те надлежном општинском суду ради уписа у земљишне књиге.

VIII

Саставни дио ове одлуке је образложење са пратећом документацијом, које је доступно на увид заинтересованим лицима у просторијама и на веб страници Комисије (<http://www.kons.gov.ba>).

IX

Према члану V став 4. Анекса 8. Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, одлуке Комисије су коначне.

X

Ова одлука ступа на снагу наредног дана од дана објављивања у «Службеном гласнику БиХ».

Ову одлуку Комисија је донијела у сљедећем саставу: Зеупер Аhunbay, Martin Cherry, Амра Хаџимухамедовић, Дубравко Ловреновић и Љиљана Шево.

Предсједавајућа Комисије

Амра Хаџимухамедовић

Број: 05.2-2.3-77/11-4
11. марта 2011. године
Сарајево

Образложење

I – УВОД

На основу члана 2. став 1. Закона о спровођењу одлука Комисије за очување националних споменика, успостављене према Анексу 8. Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, “национални споменик” је добро које је Комисија за очување националних споменика прогласила националним спомеником, у складу са чл. V и VI Анекса 8 Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, као и добра уписана на Привремену листу националних споменика Босне и Херцеговине («Службени гласник БиХ», број 33/02), све док Комисија не донесе коначну одлуку о њиховом статусу, а за што не постоји временско ограничење и без обзира да ли је за то добро поднесен захтјев.

Хамзалија Трако из Сарајева поднио је, дана 5. фебруара 2009. године, приједлог за проглашење „**Некрополе стећака на два локалитета (Покрај пута за село Дујмовиће и на коси Златарић у селу Ледићи, општина Трново**“, националним спомеником Босне и Херцеговине.

У складу са одредбама Закона, а на основу члана V став 4. Анекса 8. и члана 35. Пословника о раду Комисије за очување националних споменика, Комисија је приступила спровођењу поступка за доношење коначне одлуке за проглашење добра националним спомеником.

Изјава о значају добра

Средњовјековни надгробни споменици, познати под називом стећци, јединствени су за подручје Босне и Херцеговине и њених сусједа. Они су импресиван доказ растуће економске моћи босанског феудалног друштва у XIV стољећу, отварања рудника, појачане урбанизације, те жеље појединаца да свој статус и моћ прикажу кроз вањски изглед надгробног споменика.

Стећци на локалитету Златарић, припадају врсти положених монолита, који се јављају у двије форме; сандук и сљемењак. По бројности стећака, некропола припада широј заједници која је живјела на том простору. У југозападном дијелу некрополе на мањој главици издвајају се два стећка. Умјетнички квалитет стећака представљају украси изведени у високом рељефу. Од укупно 73 споменика украшена су три сандука, чији су мотиви, обични и стилизовани крстови.

II - ПРЕТХОДНИ ПОСТУПАК

У току вођења поступка, извршен је увид у:

- податке о садашњем стању и намјени добра, укључујући опис, архитектонски снимак и фотографије;
- увид у садашње стање добра;
- копију катастарског плана;
- земљишно-књижни извадак;

- историјску, архитектонску или другу документарну грађу о добру, која је дата у попису коришћене документације у оквиру ове одлуке.

Према одредби члана V став 2. Анекса 8. Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини и члана 37. Пословника о раду Комисије, прије доношења коначне одлуке о проглашењу добра националним спомеником, Комисија ће пружити могућност власнику предложеног националног споменика, подносиоцу петиције, институцијама надлежним за очување наслеђа, стручним и научним институцијама, стручњацима и научницима, као и другим заинтересованим лицима да изнесу своје ставове. У складу с тим, Комисија је дописом број: 02-35-23/09-124, од 07. 08. 2009. године, затражила достављање документације и ставова у вези са проглашењем **Некрополе са стећцима на локалитету Златарић у Ледићима, општина Трново**, националним спомеником БиХ од: Општине Трново (Начелник), Орган управе надлежан за послове урбанизма и катастра, Федералног министарства просторног уређења и Завода за заштиту споменика у саставу Федералног министарства културе и спорта. Након тога, Комисији је достављена сљедећа документација:

- Катастарскокњижни изводак бр. 33, и копија катастарског плана за к.ч. 414, к.о. Ледићи, Трново. Размјера 1:2 500. Издати дана 12. 08. 2009. године од Службе за управу за геодетске послове, имовинско-правне послове, катастар и инспекцијског надзора у области урбанизма и грађења општине Трново (допис бр: 02/3-30-2394/09).
- Допис Општинског суда у Сарајеву Земљишнокњижни уред бр. 065-0-Су-09-003077 од 20. 08. 2009. године о достављању земљишно-књижних извадака за к.ч. 414, к.о. Ледићи.
- Допис Службе за управу за геодетске послове, имовинско-правне послове, катастар и инспекцијског надзора у области урбанизма и грађења општине Трново број: 02/3-30-2458 од 02. 09. 2010. године о достављању катастарских података за к.ч. 416, 418, 421, 422, 423, 426/2, 430, 431, к.о. Ледићи.
- Допис Општинског суда у Сарајеву Земљишнокњижни уред бр. 065-0-Рз-10-4068 од 06. 09. 2010. године о достављању земљишно-књижног улошка за к.ч. 416, 418, 421, 422, 423, 426/2, 430, 431, к.о. Ледићи.
- Допис Службе за управу за геодетске послове, имовинско-правне послове, катастар и инспекцијског надзора у области урбанизма и грађења општине Трново број: 02/3-30-87/10 од 13. 01. 2011. године о достављању катастарских података за к.ч. 412, 413, 432, к.о. Ледићи.
- Допис Општинског суда у Сарајеву Земљишнокњижни уред бр. 065-0-Рз-11-158 од 17. 01. 2011. године о достављању земљишно-књижног улошка за к.ч. 412, 413, 432, к.о. Ледићи.
- Допис Федералног министарства просторног уређења бр. 03-23-2-1203/09, од 10. 08. 2009. године, којим обавјештава Комисију за очување националних споменика да не располаже подацима и документацијом која се односи на добро Некропола са стећцима на локалитету Златарић у селу Ледићи, општина Трново.
- Допис Завода за заштиту споменика у саставу Федералног

министарства културе и спорта бр. 07-40-4-3178-1/09, од 25. 08. 2009. године, достављени су подаци о претходној заштити локалитета у Ледићима, општина Трново.

- Комисија је дописом број: 02-36-9/09, од 19. 08. 2009. године, затражила доставу земљишно-књижних уложака од Основног суда Сарајево.
- Комисија је дописом број: 05.2-36.1-1/10-121, од 01. 09. 2010. године затражила је доставу земљишно-књижних уложака од Основног суда Сарајево.
- Дописима бр. 05.2-36.1-7/11-7, и 05.2-36.1-7/11-8, од 12. 01. 2011. године, затражила је доставу катастарских података и земљишно-књижних уложака од општине Трново и Основног суда Сарајево.
- Став власника није добијен.

На основу увида у прикупљену документацију и стање добра, утврђено је слjedeће:

1. Подаци о добру

Локација

Ледићи су смјештени у сјеверном подножју планине Трескавице. Од Трнова су удаљени око 8 км ваздушне линије у правцу запада. У непосредном окружењу споменутог насеља евидентирана су два локалитета са стећцима; Капова селишта (Борија) и Златарић. Надморска висина некрополе са стећцима на локалитету Златарћ је 906 м, географска дужина 43°40'38.85"Н и географска ширина 18°20'44.70"Е.¹

Локалитет Златарић, омеђен је координатама:

Тачка 1: $x=43.676969$ $y=18.345508$;

Тачка 2: $x=43.677136$ $y=18.346111$;

Тачка 3: $x=43.677602$ $y=18.346155$;

Тачка 4: $x=43.677625$ $y=18.345469$;

Тачка 5: $x=43.677266$ $y=18.345508$;

Тачка 6: $x=43.677075$ $y=18.345069$;

Национални споменик се налази на простору означеном као дио к.ч. број 412, и к.ч. број 413, посједовни лист бр. 184, уписани у з.к. уложак број 184, к.ч. број 414 и дио к.ч. број 430, посједовни лист број 33, уписани у з.к. уложак број 33, дио к.ч. број 431, посједовни лист број 218, уписан у з.к. уложак број 218, дио к.ч. број 432, посједовни лист бр. 81, уписан у з.к. уложак број 81 к.о. Ледићи, општина Трново, Федерација Босне и Херцеговине, Босна и Херцеговина.

Земљишне парцеле к.ч. број 412, 413, у сувласништву су Мулаосмановић (Бајре) Сејда, Мулаосмановић (Суада) Ајла и Мулаосмановић (Суада) Алдин, к.ч. 414, и 430, су друштвена својина општине Трново, к.ч. 431, је у власништву Симанић (Млађена) Лазар, и к.ч. 432, је у сувласништву Сућеска (Нусрета)

¹

www.google.com

Нусрета, Ћибер (Нусрета) Јасмина, Кезман (Салема) Еџнан.

Историјски подаци

У средњем вијеку на подручју Сарајевског и Височког поља формирана је жупа Врхбосна, која је обухватала простор горњег тока ријеке Босне и сливове њених притока Миљацке, Жељезнице и Зујевине.² То је био простор са истока омеђен Романијом, са југоистока Јахорином, с југа Трескавицом и Бјелашницом, са запада Игманом и превојем Кобилџача, а са сјевера ријеком, односно жупом Вогошћом. Настанак феудалних области пратио је процес растакања ранофеудалних жупа, јер раније "жупе нису одговарале каснофеудалном концепту власти". Исти процес је захватио и жупу Врхбосну, која је од друге половине XIV стољећа подијељена је на неколико мањих области.³

У сливу Мокрањске Миљацке формирана је жупа Мокро-Гласинац, којој је из старе Оловске жупе прикључена Гласиначка равна, а у сливу паљанске Миљацке, жупа Пале. Ове жупе биле су саставни дио земље Павловића као и сусједна Прача.

Други дио велике жупе Врхбосне остао је у области којом је непосредно господарио босански краљ, у тзв. – "*contrata del re*" – Краљевој области. То је простор у сливу ријеке Зујевине (данашње подручје Хаџића), док је подручје око ушћа ријеке Зујевине у ријеку Босну остало у оквиру жупе Врхбосне.⁴

Посебну територијално–политичку цјелину представљао је простор горњег тока ријеке Жељезнице, смјештен између планинских масива Трескавице и Бјелашнице, на једној, и Јахорине, на другој страни (данашња околина Трнова). Највећим дијелом ова област је граничила са посједима херцега Стјепана, којима је дефинитивно припојена 1435/6. године.⁵

2. Опис добра

Стећци на локалитету Златарић припадају врсти положених монолита, који се јављају у двије форме; сандук и сљеменаџак. По бројности стећака, некропола припада широј заједници, која је живјела на том простору. У југозападном дијелу некрополе на мањој главици издвајају се два стећка. Умјетнички квалитет стећака представљају украси изведени у високом рељефу. Од укупно 73⁶ споменика украшена су четири сандука (бр. 3, 31, 40 и 71), чији су мотиви – обични и

² Мушета-Ашчерић, Весна. *Средњовјековна насеља на мјесту данашњег Сарајева*, у: *Прилозима историји Сарајева*. Сарајево: Радови са научног симпозијума «Пола миленија Сарајева» одржаног од 19. до 21. марта 1993. године. Институт за историју и Оријентални институт, 1997, стр. 36.

³ Анђелић, Павао. *Основне значајке територијалнополитичке организације у средњовјековној Босни*, у: *Студије о територијалнополитичкој организацији средњовјековне Босне*. Сарајево: "Свјетлост", 1982, стр. 13.

⁴ Мушета-Ашчерић, Весна. *Ibidem*. Сарајево: 1997, стр. 36-42.

⁵ Опширније историјске податке видјети у одлуци Комисије о проглашењу *историјског подручја – Некропола са стећцима на локалитету Капова селишта (Борија) у Ледићима, општина Трново*, националним спомеником Босне и Херцеговине, број: 05.2-2.3-77/11-3 од 11. марта 2011. године (Службени гласник БиХ, број 53/11) и на веб адреси Комисије: <http://www.kons.gov.ba>

⁶ Ш. Бешлагић наводи податак о 74 стећка. (Бешлагић, Шефик. *Трново, Средњовјековни надгробни споменици*. Сарајево: "Наше старине" XI, 1967, стр. 105).

стилизовани крстови. Стећци су оријентисани у правцу сјевер – југ, запад – исток те мањи број сјеверозапад – југоисток и југозапад – сјевероисток. Са јужне и западне стране локалитета пролазе путеви, којима се користе излетници и спортисти, односно возачи џипова и баггија, тако да су стећци директно изложени свакодневном уништавању. Шта више преко појединих стећака директно пролази пут са јужне стране некрополе. У прилог уништавања некрополе показују и примјери вандалског чина превртања и разбијања стећака као и одлагању великих количина отпада (пластичне и стаклене боце, лименке, пластичне кесе).

Стање споменика

Стећак бр. 1 – сандук, издвојен на мањој главици у југозападном крају некрополе, обрастао лишажевима, окрњен са видљивим напуклинама, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 197x87x62 цм,

Стећак бр. 2 – сандук са постољем, издвојен на мањој главици у југозападном крају некрополе, обрастао лишажевима, окрњен са источне стране, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 126x100x31 цм,
- димензије постоља су: 157x133x20 цм,

Стећак бр. 3 – сандук, украшен, готово у потпуности утонуо у земљу, тако да је видљива само његова горња правоугаона страна, позиционирана у нивоу терена, преко споменика прелази пут, којег су у новије вријеме образовале групе туриста и спортиста, тј. оних који се баве аутомобилизмом, оријентисан у правцу сјевер – југ,

- димензије стећка су: дужина 176x ширина 77 цм,

На његовој горњој правоугаоној страни налази се мотив крста, рађен у високом рељефу.

Стећак бр. 4 – сандук, дијелом утоуно у земљу, обрастао маховином и лишажевима, са јужне стране преко дијела стећка прелази пут, оријентисан у правцу сјевер – југ,

- димензије стећка су: 180x60x видљива висина 13 цм,

Стећак бр. 5 – сандук, дијелом утоуно у земљу, обрастао маховином и лишажевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 140xвидљива ширина 36 x видљива висина 10 цм,

Стећак бр. 6 – сандук, дијелом утоуно у земљу, обрастао маховином и лишажевима, између овог и наредног стећка (бр. 7) израсло је дрво, које нарушава стабилност и положај оба споменика, оријентисан у правцу сјевер – југ,

- димензије стећка су: 160x60xвидљива висина 12 цм,

Стећак бр. 7 – сандук, дијелом утоуно у земљу, обрастао маховином и лишажевима, оријентисан у правцу сјевер – југ,

- димензије стећка су: 170x67xвидљива висина 17 цм,

Стећак бр. 8 – сандук, дијелом утоуно, обрастао маховином и лишажевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 170x70x видљива висина 8 цм,

Стећак бр. 9 – сандук, дијелом утоуно, обрастао маховином и лишажевима, оријентисан у правцу југозапад – сјевероисток,

- димензије стећка су: 135x40x12 цм,

Стећак бр. 10 – сандук, готово у потпуности утонуо у земљу, тако да је видљива само његова горња правоугаона страна, позиционирана у нивоу терена, обрастао лишајевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: дужина 117х ширина 78 цм,

Стећак бр. 11 – сандук, дијелом утоуно, обрастао лишајевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 160х64х20 цм,

Стећак бр. 12 – сандук, дијелом утоуно, обрастао лишајевима и маховином, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 198х100х4 цм,

Стећак бр. 13 – сљемењак, преврнут на сјеверну бочну страну, обрастао лишајевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 183х64х107 цм,

Стећак бр. 14 – сљемењак са постољем, преврнут на јужну бочну страну и дијелом утоуно, оштећено постоље, обрастао лишајевима и маховином, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 188 х видљива ширина 45 х 114 цм,
- димензије постоља су: 209 х видљива ширина 37 х 23 цм,

Стећак бр. 15 – сљемењак, преврнут на сјеверну бочну страну и дијелом утоуно, обрастао лишајевима и маховином, до стећка се налази смеће (пластичне и стаклене боце, конзерве и пластичне кесе), оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 161х видљива ширина 40 х 109 цм,

Стећак бр. 16 – сандук, због слабије квалитете камена, горња правоугаона страна је под утицајем атмосферилија рунирана, обрастао лишајевима и маховином, оријентисан у правцу сјевер – југ,

- димензије стећка су: 177х70х15 цм,

Стећак бр. 17 – сљемењак, дијелом утонуо, ситуиран у близини високог растиња, које нарушава стабилност стећка, обрастао лишајевима и маховином, и у близини овога стећка налази се смеће (пластичне и стаклене боце, лименке, конзерве и пластичне кесе), оријентисан у правцу сјевер – југ,

- димензије стећка су: 146х43хвидљива висина 16 цм,

Стећак бр. 18 – сандук, готово у потпуности утонуо у земљу, тако да је видљива само његова горња правоугаона страна, позиционирана у нивоу терена, оријентисан у правцу сјевер – југ,

- димензије стећка су: дужина 70х ширина 40цм,

Стећак бр. 19 – сандук, дијелом утоуно у земљу, обрастао маховином и лишајевима, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 165х56х10 цм,

Стећак бр. 20 – сандук, дијелом утоуно у земљу, обрастао маховином и лишајевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: дужина 182х71х видљива висина 6 цм,

Стећак бр. 21 – сандук, дијелом утоуно у земљу, обрастао маховином и лишајевима, оријентисан у правцу сјевер – југ,

- димензије стећка су: 153х61хвидљива висина 14 цм,

Стећак бр. 22 – сандук, дијелом утоуно, обрастао маховином и лишајевима, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 153х61х видљива висина 5 цм,

Стећак бр. 23 – сандук, дијелом утоуно, због слабије квалитете камена, горња правоугаона страна је под утицајем атмосферичких руинирана, обрастао маховином и лишажевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 155x72x видљива висина 13 цм,

Стећак бр. 24 – сандук, дијелом утоуно, ситуиран у близини високог дрвета, које нарушава стабилност стећка, обрастао маховином и лишажевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 170x80x видљива висина 24 цм,

Стећак бр. 25 – сандук, дијелом утоуно, обрастао маховином и лишажевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 199 x 80,5x 22 цм,

Стећак бр. 26 – сандук, дијелом утоуно, обрастао лишажевима, оријентисан у правцу сјевер – југ,

- димензије стећка су: 171,5x76x55 цм,

Стећак бр. 27 – сандук, готово у потпуности утонуо у земљу и прекривен хумусом, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: видљива дужина 50 x видљива ширина 30 цм,

Стећак бр. 28 – сандук, дијелом утоуно и нагнут на сјеверну бочну старну, обрастао лишажевима и маховином, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 178x92x72 цм,

Стећак бр. 29 – сандук, дијелом утоуно, обрастао лишажевима и маховином, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 160x74x34 цм,

Стећак бр. 30 – сандук, готово у потпуности утонуо у земљу, тако да је видљив само дио његове горње правоугаоне стране, обрастао маховином и лишажевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: дужина 170 x ширина 84 цм,

Стећак бр. 31 – сандук украшен, дијелом утоуно, ситуиран у близини дрвета, које ће својим растом нарушити стабилност овог, а и стећка бр. 32, обрастао маховином и лишажевима, оријентисан у правцу сјевер – југ,

- димензије стећка су: 196x87x41 цм,

На јужној чеоној страни стећка евидентиран је урезани мотив крста, код којег се умјесто попречних кракова налазе полукружнице.

Стећак бр. 32 – сандук, дијелом утоуно у земљу, обрастао маховином и лишажевима, оријентисан у правцу сјевер – југ,

- димензије стећка су: 170 x 84 x видљива висина 14 цм,

Стећак бр. 33 – сандук, дијелом утоуно у земљу, обрастао лишажевима, оријентисан у правцу сјевер – југ,

- димензије стећка су: 173x77x видљива висина 8 цм,

Стећак бр. 34 – сандук у потпуности утонуо у земљу, видљив само дио његове горње правоугаоне стране, оријентисан у правцу сјевер – југ,

- димензије стећка су: видљива дужина 32 x видљива ширина 50 цм,

Стећак бр. 35 – сандук у потпуности утонуо у земљу, видљив само дио његове горње правоугаоне стране, оријентисан у правцу сјевер – југ,

- димензије стећка су: видљива дужина 50 цм,

Стећак бр. 36 – сандук, дијелом утоуно са југоисточне чеоне стране, обрастао маховином и лишажевима, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 224x117xвидљива висина 16 цм,

Стећак бр. 37 – сандук, утоуно у земљу, видљива само његова горња правоугаона страна, позиционирана у нивоу терена, обрастао маховином и лишајевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: дужин 176x ширина 110 цм,

Стећак бр. 38 – сандук, дијелом утоуно, због слабије квалитете камена, горња правоугаона страна је под утицајем атмосферилија руинирана, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 170x65x28 цм,

Стећак бр. 39 – сандук, дијелом утоуно, због слабије квалитете камена, горња правоугаона страна је под утицајем атмосферилија руинирана, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 160x82x23 цм,

Стећак бр. 40 – сандук, украшен, дијелом утоуно, обрастао лишајевима и маховином, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 170x80x14 цм,

На горњој правоугаоној страни стећка налази се мотив стилизованог крста, чији се попречни и усправни кракови завршавају као кружни вијенци, који нису потпуно спојени.

Стећак бр. 41 – сандук, дијелом утоуно, у близини стећка налази се смеће (пластичне боце и лименке), обрастао лишајевима и маховином, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 165x93x40 цм,

Стећак бр. 42 – сандук, дијелом утоуно, обрастао лишајевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 183x60x62 цм,

Стећак бр. 43 – сандук, дијелом утоуно, обрастао лишајевима и маховином, оријентисан у правцу југозапад – сјевероисток,

- димензије стећка су: 170x83x37 цм,

Стећак бр. 44 – сандук, дијелом утоуно, између овог и стећка бр. 45 налази се жбун, који нарушава стабилност стећка, обрастао лишајевима, оријентисан у правцу југозапад – сјевероисток,

- димензије стећка су: 192x103x44 цм,

Стећак бр. 45 – сандук, дијелом утоуно, обрастао лишајевима и маховином, оријентисан у правцу југозапад – сјевероисток,

- димензије стећка су: 200x95x52 цм,

Стећак бр. 46 – сандук, дијелом утоуно, због слабије квалитете камена, горња правоугаона страна је под утицајем атмосферилија руинирана, обрастао лишајевима и маховином, оријентисан у правцу југозапад – сјевероисток,

- димензије стећка су: 155x102x10 цм,

Стећак бр. 47 – сандук, дијелом утоуно у земљу, обрастао маховином и лишајевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 166x90x46 цм,

Стећак бр. 48 – сандук, дијелом утоуно у земљу и преполовљен, обрастао маховином и лишајевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 157x70x35 цм,

Стећак бр. 49 – сандук, у потпуности утонуо у земљу, тако да је видљив само дио његове горње правоугаоне стране, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: видљива дужина 30 x видљива ширина 40 цм,

Стећак бр. 50 – сандук, дијелом утоуно у земљу, обрастао маховином и лишајевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 166x95x33 цм,

Стећак бр. 51 – сандук, дијелом утонуо у земљу, обрастао маховином и лишајевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 160x72x10 цм,

Стећак бр. 52 – сандук, дијелом утонуо у земљу, обрастао маховином и лишајевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 183x78x18 цм,

Стећак бр. 53 – сандук, дијелом утонуо, обрастао маховином и лишајевима, оријентисан у правцу југозапад – сјевероисток,

- димензије стећка су: 134x84x42 цм,

Стећак бр. 54 – сандук, утонуо у земљу, због слабије квалитете камена, горња правоугаона страна је под утицајем атмосферичке руинирања, обрастао маховином и лишајевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 180x86x16 цм,

Стећак бр. 55 – сандук, утонуо у земљу, обрастао маховином и лишајевима, оријентисан у правцу сјевер – југ,

- димензије стећка су: 137x60x26 цм,

Стећак бр. 56 – сандук, утонуо у земљу, обрастао маховином и лишајевима, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 194x136x30 цм,

Стећак бр. 57 – сандук, утонуо у земљу, обрастао маховином и лишајевима, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 190x94x46 цм,

Стећак бр. 58 – сандук, дијелом утоуно, видљиве напуклине на његовој горњој правоугаоној страни, обрастао лишајевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 176x74x10 цм,

Стећак бр. 59 – сандук, дијелом утоуно, обрастао лишајевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 184x83x28 цм,

Стећак бр. 60 – сандук, дијелом утоуно, обрастао лишајевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 192x87x20 цм,

Стећак бр. 61 – сандук, дијелом утоуно у земљу, обрастао маховином и лишајевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 180x83x15 цм,

Стећак бр. 62 – сандук, дијелом утоуно у земљу, обрастао маховином и лишајевима, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 158x70x20 цм,

Стећак бр. 63 – сандук, дијелом утоуно у земљу, обрастао маховином и лишајевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 162x88x32 цм,

Стећак бр. 64 – сандук, дијелом утоуно, обрастао маховином и лишајевима, оријентисан у правцу југозапад – сјевероисток,

- димензије стећка су: 166x62x18 цм,

Стећак бр. 65 – сандук, дијелом утоуно, обрастао маховином и лишајевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 180x93x58 цм,

Стећак бр. 66 – сандук, дијелом утоуно, обрастао лишајевима и маховином, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 189x114x30 цм,

Стећак бр. 67 – сандук, употпуности утонуо у земљу, тако да је видљив само дио његове горње правоугаоне стране, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: дужина 167x ширина 68 цм,

Стећак бр. 68 – сандук, употпуности утонуо у земљу, тако да је видљив само обрис стећка, оријентисан у правцу запад – исток,

Стећак бр. 69 – сандук, дијелом утоуно, обрастао лишајевима и маховином, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 206x77x15 цм,

Стећак бр. 70 – сандук, дијелом утоуно, нагнут на бочну сјеверну страну, обрастао лишајевима и маховином, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 198x83x20 цм,

Стећак бр. 71 – сандук, украшен, дијелом утоуно, обрастао лишајевима и маховином, оријентисан у правцу запад – сјевер,

- димензије стећка су: 187x103x43 цм,

На горњој правоугаоној страни стећка налази се мотив обичног крста, рађеног у форми високог рељефа.

Стећак бр. 72 – сандук, преполовљен, дијелом утоуно, обрастао лишајевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 106x76x57 цм,

Стећак бр. 73 – сандук, готово у потпуности утонуо у земљу, тако да је видљива само његова горња правоугаона страна, позиционирана у нивоу терена, обрастао лишајевима, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 170x58x6 цм.

3. Досадашња законска заштита

У Просторном плану БиХ до 2000. године на подручју општине Трново као споменик III категорије уврштено је 22 локалитета некропола са стећцима (1520 стећка) без прецизније идентификације.⁷

Према допису Завода за заштиту споменика у саставу Федералног министарства културе и спорта од 25. августа 2009. године, наведено добро је евидентирано под називом:

- Златарић, Ледићи, Трново. Средњовјековна некропола, сачувано 74

⁷ Група аутора, *Просторни план Босне и Херцеговине, фаза б – валоризација, природне и културно-историјске вриједности*, Институт за архитектуру, урбанизам и просторно планирање Архитектонског факултета у Сарајеву и Урбанистички завод за Босну и Херцеговину Сарајево, Сарајево 1980, стр. 51.

стећка, касни средњи вијек.

Наведено добро није било уписано у Регистар споменика културе Социјалистичке Републике Босне и Херцеговине.

4. Истраживачки и конзерваторско-рестаураторски радови

Истраживачке радове у смислу евидентирања и прикупљања података о стећцима вршио је Шефик Бешлагич.⁸

Конзерваторско – рестаураторски радови нису предузимани.

5. Садашње стање добра

Увидом на лицу мјеста, 05. новембра 2009. године, установљено је сљедеће:

- Стећци су изложени убрзаном пропадању услед недостатка редовног одржавања,
- Поједини стећци су окрњени, оштећени, преврнути, дијелом или употпуности утонули у земљу,
- На стећцима се налазе биљни организми (лишајеви и маховина) у већој или мањој мјери,
- Подручје некрополе са оживљавањем вегетације обраста травом, растињем што додатно узрокује разарање стећака,
- Са јужне и западне стране локалитета пролази пут, којим се користе излетници и спортисти (возачи џипова и баггија),
- На локалитету се налази мноштво отпада (пластичне и стаклене боце, лименке, пластичне кесе), којег одлажу излетници.

6. Специфични ризици

- вандализам (превртање и разбијање стећка, прелажење аутомобилима преко стећака),
- дезинтеграција локалитета због дугогодишњег неодржавања,
- неповољни утицаји атмосфералија,
- самоникла вегетација,
- одлагање отпадних материја.

III - ЗАКЉУЧАК

Примјењујући Критеријуме за доношење одлуке о проглашењу добра националним спомеником ("Службени гласник БиХ", бр. 33/02 и 15/03), Комисија доноси одлуку као у диспозитиву. Одлука је заснована на сљедећим критеријумима:

А) Временско одређење

В) Историјска вриједност

С) Умјетничка и естетска вриједност

iii. Пропорције,

⁸ Бешлагич, Шефик. *Стећци, каталошко-топографски преглед*. Сарајево: Веселин Маслеша, 1971, стр. 179; Бешлагич, Шефик. *Трново, Средњовјековни надгробни споменици*. Сарајево: "Наше старине" XI, 1967, стр. 101. – 135.

v. Вриједност детаља

D. Читљивост (документарна, научна, образовна вриједност)

i. Материјално свједочанство о мање познатим историјским периодима,

E. Символичка вриједност

ii. Сакрална вриједност,

iii. Традиционална вриједност,

v. Значај за идентитет групе људи.

G) Изворност

i. Облик и дизајн

ii. Материјал и садржај

iii. Намјена и употреба,

iv. Традиција и технике,

v. Положај и смјештај у простору.

Саставни дио ове одлуке су:

- Имовинско-власничка документација
 - Катастарска подлога – број Плана: 6X14 Трново-53 (Дејчићи – 19, Ледићи – 3) P=1:2500,
 - Катастарскокњижни извадак бр. 33, и копија катастарског плана за к.ч. 414, к.о. Ледићи, Трново. Размјера 1:2 500. Издати дана 12. 08. 2009. године од Службе за управу за геодетске послове, имовинско-правне послове, катастар и инспекцијског надзора у области урбанизма и грађења општине Трново (допис бр: 02/3-30-2394/09.).
 - Допис Општинског суда у Сарајеву Земљишнокњижни уред бр. 065-0-Су-09-003077 од 20. 08. 2009. године о достављању земљишно-књижних извадака за к.ч. 414, к.о. Ледићи.
 - Допис Службе за управу за геодетске послове, имовинско-правне послове, катастар и инспекцијског надзора у области урбанизма и грађења општине Трново број: 02/3-30-2458 од 02. 09. 2010. године о достављању катастарских података за к.ч. 416, 418, 421, 422, 423, 426/2, 430, 431, к.о. Ледићи.
 - Допис Општинског суда у Сарајеву Земљишнокњижни уред бр. 065-0-Рз-10-4068 од 06. 09. 2010. године о достављању земљишно-књижног улошка за к.ч. 416, 418, 421, 422, 423, 426/2, 430, 431, к.о. Ледићи.
 - Допис Службе за управу за геодетске послове, имовинско-правне послове, катастар и инспекцијског надзора у области урбанизма и грађења општине Трново број: 02/3-30-87/10 од 13. 01. 2011. године о достављању катастарских података за к.ч. 412, 413, 432, к.о. Ледићи.
 - Допис Општинског суда у Сарајеву Земљишнокњижни уред бр. 065-0-Рз-11-158 од 17. 01. 2011. године о достављању земљишно-књижног улошка за к.ч. 412, 413, 432, к.о. Ледићи.
- Документација о претходној заштити добра
 - Допис Федералног министарства просторног уређења бр. 03-23-2-1203/09, од 10. 08. 2009. године, којим обавјештава Комисију за очување националних споменика да не располаже подацима и документацијом која се односи на добро Некропола са стећцима на локалитету Златарић у селу Ледићи, општина Трново.

- Допис Завода за заштиту споменика у саставу Федералног министарства културе и спорта бр. 07-40-4-3178-1/09, од 25. 08. 2009. године достављени су подаци о претходној заштити локалитета у Ледићима, општина Трново.
- Фотодокументација:
 - фотографије постојећег стања добра снимљене су 05. 11. 2009. године; фотографисао: истроичар Зијад Халиловић (фотографисано дигиталним фотоапаратом Canon EOS 450D);
- Техничка документација:
 - Технички снимци постојећег стања добра (скица некрополе, снимак споменика); дана 05. 11. 2009. године мјерили и снимали: Зијад Халиловић, историчар и Аријана Пашић, дипл.инг.арх.

Коришћена литература

У току вођења поступка проглашења добра националним спомеником БиХ, коришћена је слjedeћа литература:

1967. Бешлагић, Шефик, *Трново, Средњовјековни надгробни споменици*. Сарајево: "Наше старине" XI, Сарајево, 1967, 101-135.
1971. Бешлагић, Шефик. *Стећци, каталошко-топографски преглед*. Сарајево: Веселин Маслеша, 1971, стр. 179;
1980. Група аутора, *Просторни план Босне и Херцеговине, фаза б – валоризација, природне и културно-историјске вриједности, Институт за архитектуру, урбанизам и просторно планирање Архитектонског факултет у Сарајеву и Урбанистички завод за Босну и Херцеговину Сарајево*, Сарајево: 1980. стр. 51.
1982. Анђелић, Павао, *Основне значајке територијалнополитичке организације у средњовјековној Босни у Студије о територијалнополитичкој организацији средњовјековне Босне*. Сарајево: "Свјетлост", 1982, 9-25.
1997. Мушета-Ашчерић, Весна. *Средњовјековна насеља на мјесту данашњег Сарајева, у: Прилозима историји Сарајева*. Сарајево: Радови са научног симпозијума «Пола миленија Сарајева» одржаног од 19. до 21 марта 1993. године. Институт за историју и Оријентални институт, 1997. стр. 36.

www.google.earth.com

Историјско подручје – Некропола са стећцима на локалитету Капова селишта (Борија) у Ледићима, општина Трново, националним спомеником Босне и Херцеговине, број: 05.2-2.3-77/11-3 од 11. марта 2011. године (Службени гласник БиХ, број 53/11) и на веб адреси Комисије: <http://www.kons.gov.ba>

Носилац истраживања и израде Приједлога одлуке:
*Зијад Халиловић, професор историје, сарадник за археологију
у Комисији за очување националних споменика*